

УДК 336.71(477)

Я. В. Жарій, канд. техн. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Я. В. Жарий, канд. техн. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНИВАНИЮ УРОВНЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

Yadviga Zharii, PhD in Technical Sciences

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

METHODICAL APPROACHES TO THE ESTIMATION OF A LEVEL OF FINANCIAL SECURITY OF THE COMMERCIAL BANK

Розглянуто проблеми банківської системи України у складних економічних умовах та виявлені основні причини проблемності вітчизняних банків. Запропоновано методичний інструментарій для оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку та захисту банку від виявлених або потенційно можливих небезпек.

Ключові слова: банк, фінансова безпека, зовнішні загрози, внутрішні загрози, анкетування, експрес-аналіз фінансового стану, рівень фінансової безпеки банку.

Рассмотрены проблемы банковской системы Украины в сложных экономических условиях и определены основные причины проблемности отечественных банков. Предложен методический инструментарий для оценивания уровня финансовой безопасности коммерческого банка и защиты банка от выявленных или потенциально возможных опасностей.

Ключевые слова: банк, финансовая безопасность, внешние угрозы, внутренние угрозы, анкетирование, экспресс-анализ финансового состояния, уровень финансовой безопасности банка.

In the article the problems of the banking system of the Ukraine under the complex economic conditions are examined and the basic reasons for the problematical character of domestic banks are determined. Methodical instruments for evaluating the level of financial security of commercial bank and its protection from identified or potential of the possible dangers is proposed.

Key words: bank, financial security, external threats, internal threats, questioning, rapid analysis of financial state, level of financial security of the bank.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування економіки країни значною мірою визначається рівнем розвитку банківської системи та її станом. У розвинутих країнах банківська система являє собою результат тривалого й складного історичного розвитку в умовах ринкової економіки. Вітчизняна ситуація з перетворення економіки від планово-адміністративної до ринкової системи управління відбулася за історично короткий проміжок часу, що спонукало банківську систему до швидкого розвитку та особливих трансформаційних кроків.

У контексті таких динамічних подій фахівці банків повинні своєчасно реагувати на всі зміни, що відбуваються на фінансових ринках та в банківській сфері, особливо в кризові часи, коли питанням банківської безпеки необхідно приділяти особливу увагу та розуміти її сутність. Тільки виділивши основні проблеми, оцінивши їх масштаби та зрозумівши причини, що призвели до виникнення проблем, можливо створити систему забезпечення належного рівня фінансової безпеки банку. І система буде ефективною, якщо буде охоплювати комплекс взаємопов'язаних інформаційних, діагностичних та контрольних підсистем, що допомагають оптимізувати фінансові потоки, мінімізувати банківські ризики, забезпечити ефективну діяльність банку, а також зменшити вплив внутрішніх та зовнішніх загроз на його фінансову безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням економічної та фінансової безпеки держави, підприємств, банків присвячені дослідження М. Зубка, А. Єпіфанова, О. Барановського, С. Побережного, К. Горячевої, М. Єрмошенко, О. Користіна, Т. Болгар, О. Криклія, О. Хитріна, О. Шевцової, О. Пластуна, О. Терещенко, Т. Васильціва та інших. Науковцями приділено значну увагу теоретичним засадам економічної та фінансової безпеки на макро- і мікрорівні, обґрунтовано необхідність фор-

мування системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання, розглянуто окремі методи діагностики рівня фінансової безпеки та основні інструменти її забезпечення [1; 4; 6; 10; 11; 13].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У поточних умовах функціонування банківської системи кожному банку України необхідно мати досконалі методики дослідження поточного стану фінансової безпеки. Щоб оперативно приймати адекватні рішення для усунення певних видів загроз безпеці, банку треба вчасно виявляти найбільш серйозні загрози та оцінювати зміни рівня його фінансової безпеки.

Мета статті – формування методичного інструментарію для поточного оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку, який можливо оперативно запровадити в кризових умовах.

Виклад основного матеріалу. Нестабільна економічна ситуація в Україні, яка особливо загострилась протягом 2014–2016 років, негативно вплинула на діяльність комерційних банків, призвела до зменшення кількості стабільно працюючих установ та стала каталізатором для проблемних банків, що призвело до погіршення ключових характеристик розвитку банківської системи загалом.

Якщо розглянути окремі показники діяльності банківської системи України станом на 01.07.2016 р. [5], то кількість банків, які мають банківську ліцензію, скоротилась зі 180 (на початок 2014 р.) до 102 банків. Зменшилась і кількість банків з іноземним капіталом, хоча частка іноземного капіталу в статутному капіталі банківської системи України зросла (з 34,0 до 54,7 %).

За 2014–2016 роки не покращились основні показники банківської системи, при цьому найбільші проблеми притаманні вітчизняним банкам [5]. Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів зросла більше ніж у 3 рази, що призвело до збільшення створених банками резервів за активними операціями зі 131 до 315 млрд грн.

Серйозною проблемою більшості комерційних банків є погіршення структури капіталу, коли статутний капітал уже перевищує загальний обсяг власного капіталу. Норматив адекватності регулятивного капіталу банків погіршився (з 18,26 до 13,60 %), однак ще виконується і, скоріш за все, за рахунок субординованого боргу. На цю ситуацію, безумовно, вплинули зовнішні фактори, проте, основною причиною проблемності вітчизняних банків є недосконалість систем корпоративного управління бізнесом, що сприяє прийманню надмірних ризиків, погіршенню стану фінансової безпеки та призводить до нестабільності банківську систему в цілому.

Такі явища здійснюють негативний вплив на фінансову систему та економіку всієї країни, оскільки без стабільної та надійної банківської системи утримати фінансову безпеку держави на належному рівні неможливо. При побудові системи захисту від загроз фінансовій безпеці кожному банку необхідно обов'язково враховувати як внутрішні можливості, так і чинники зовнішнього середовища.

На мікрорівні фінансовій безпеці комерційних банків країни загрожує: неефективна система управління фінансовими ресурсами та ризиками; нерегулярний моніторинг стану зовнішнього середовища; брак власних коштів; надмірна економія на витратах щодо інформаційно-аналітичного забезпечення; недосконала організаційна структура; цілеспрямований підрив ділової репутації; недостатній професіоналізм та відданість персоналу, особливо щодо навмисних дій [2; 3].

На макрорівні вплив на безпеку банку також зумовлений багатьма чинниками: нестабільністю економічних процесів та недосконалістю законодавчої бази; гострою конкурентною боротьбою; обмеженістю джерел формування фінансових ресурсів банків; прагненням суб'єктів ринку банківських послуг до збільшення прибутку та задоволення власних інтересів; підвищенням ризиком проведення багатьох банківських операцій; зростанням економічної злочинності у кредитно-фінансовій сфері тощо [2; 3].

Для ефективного управління діяльністю кожному банку необхідно мати досконалу методику діагностики стану фінансової безпеки банку з широким переліком оціночних показників, урахуванням функціональних особливостей установи та можливістю оперативного застосування методики на практиці.

Якщо розглянути існуючі методики з управління фінансовою безпекою банків, то в них визначено різні індикатори фінансової безпеки банківської системи загалом та наведено перелік показників конкретного банку, що характеризують його фінансовий стан, а також представлено методи діагностики рівня безпеки [1; 2; 6; 11].

Найбільш важливими абсолютними показниками в динаміці розвитку банків є: пасиви та їх структура (власний капітал, залучені та запозичені кошти); загальні активи та їх структура (високоліквідні активи, кредитний портфель, портфель цінних паперів, матеріальні і нематеріальні активи, інші активи); доходи, витрати та прибуток (збиток).

Не менш важливими є відносні і структурні показники: адекватність регулятивного капіталу; стан ліквідності банку; питома вага структурних елементів в активах (пасажах) та їх динаміка; якість активів та їх рентабельність; витратність пасивів та її вплив на результати діяльності банку. Тому у процесі аналізу дані показники слід зіставляти із середньозваженими показниками по групі аналогічних банків або по банківській системі в цілому [2].

Для визначення рівня фінансової безпеки банкам також необхідно використовувати й інформацію нефінансового характеру щодо компетенції менеджменту, залежності від інсайдерів, можливості злочинних дій персоналу та інші внутрішні анкетні дані.

Оскільки важливим елементом дослідження стану фінансової безпеки банків є врахування чинників зовнішнього середовища, слід також проводити анкетний аналіз типових зовнішніх загроз і визначати їх вплив на безпеку банку.

З урахуванням вищенаведеного дослідження поточного стану фінансової безпеки банку слід проводити в декілька етапів:

- анкетування типових (зовнішніх та внутрішніх) загроз фінансовій безпеці банку;
- експрес-аналіз фінансового стану комерційного банку;
- розрахунок інтегрального показника рівня фінансової безпеки банку.

У банківській практиці одним з якісних методів, що використовується у процесі діагностики поточного стану фінансової безпеки банку, є анкетування [6; 11]. Анкети формуються на основі переліку внутрішніх і зовнішніх загроз як критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки банку.

До зовнішніх відносять загрози, які є результатом впливу середовища навколо банків: законодавча і нормативна база, вимоги та діяльність регулятивних і наглядових органів, економічна кон'юнктура у країні й світі, конкуренти тощо. Оскільки на всіх суб'єктів економіки (і не лише на банки) впливають зовнішні фактори, це може призвести до погіршення стану виробництва і торгівлі, до загального економічного спаду та дефолту країни. У таких умовах банкам, які обслуговують багатьох клієнтів (проблемних тощо), важко протистояти зовнішнім загрозам та утримувати необхідний рівень фінансової безпеки.

Для оцінки захищеності банку від зовнішніх загроз необхідно ретельно розглянути відповідну анкету (табл. 1), обрати варіанти відповіді на поставлене питання «Банк захищений?» та кожному з наведених в анкеті видів загроз виставити бали 0 або 1. Щоб сумарна оцінка захищеності банку від зовнішніх загроз (СОЗЗ) була адекватною, розгляд анкет здійснюється провідними фахівцями банку, що володіють матеріалами нормативно-законодавчої бази [7; 8; 9] та ознайомлені з ключовими проблемними питаннями світового та вітчизняного ринків банківських послуг [5; 12; 14].

Таблиця 1

Анкета для оцінки захищеності банку від зовнішніх загроз

№	Види загроз	Банк захищений? (ТАК = 1; НІ = 0)
1	Несприятлива загальносвітова економічна ситуація	
2	Кризові явища в країні	
3	Недосконалість законодавчої бази	
4	Зміни в політиці та нормативних актах НБУ	
5	Високий рівень інфляції та інфляційні очікування	
6	Нестійкість курсу національної валюти	
7	Постійний вплив ринкових ризиків	
8	Нерозвиненість фондового ринку країни	
9	Низький рівень інвестиційної активності	
10	Недосконала система страхування депозитів	
11	Низький рівень кредитоспроможності позичальників	
12	Невиконання клієнтами зобов'язань перед банком	
13	Недобросовісна конкуренція на ринку банківських послуг	
14	Прихід на ринок банківських послуг нових сильних гравців	
15	Навмисні протиправні дії з боку клієнтів	
	УСЬОГО БАЛІВ (0 ≤ СОЗЗ ≤ 15)	

Джерело: складено автором з використанням джерел [11; 13].

Внутрішні загрози генеруються самими банками (табл. 2), тому система фінансової безпеки має бути інтегрована в загальну систему управління банком, що дозволяє ухвалювати своєчасні й обґрунтовані рішення, здійснювати постійний контроль за внутрішнім середовищем, запобігати прояву навмисних дій та створенню кризових ситуацій у банку.

Таблиця 2

Анкета для оцінки захищеності банку від внутрішніх загроз

№	Види загроз	Характерно для банку? (ТАК = 0; НІ = 1)
1	Повна залежність від інсайдерів	
2	Порушення банком діючого законодавства і нормативів	
3	Порушення банком договірних відносин	
4	Помилки в стратегії та системі планування банку	
5	Неефективна система фінансового менеджменту банку	
6	Неякісна система управління ризиками	
7	Низький рівень капіталізації банку	
8	Недостатня ліквідність банку	
9	Низька якість банківських активів	
10	Ризикова та незважена кредитна діяльність	
11	Недостатня диверсифікація банківських операцій	
12	Недосконала цінова політика банку	
13	Нерозвинена маркетингова діяльність банку	
14	Наявність зловживань або протиправних дій в банку	
15	Наявність каналів витоку банківської інформації	
	УСЬОГО БАЛІВ (0 ≤ СОЗВ ≤ 15)	

Джерело: складено автором з використанням джерел [11; 13].

Для оцінювання захищеності банку від внутрішніх загроз необхідно розглянути анкету, обрати варіант відповіді на поставлене питання «Характерно для банку?» та для кожного з наведених в анкеті видів загроз виставити бали 0 або 1. Для коректності сумарної оцінки захищеності банку від внутрішніх загроз (СОЗВ) слід користуватись фінансовою звітністю банку за попередні періоди, поточними показниками за різними напрямками діяльності банку, а також результатами дій внутрішнього середовища, особливо тих, що спричиняють прояв наведених загроз.

Відповідно до кількості набраних балів банк отримує попередню оцінку рівня фінансової безпеки (високий, достатній, низький, критичний) за кожним з видів загроз (зовнішніх та внутрішніх). Якщо жодна з отриманих оцінок (одна з них) наближується до критичного рівня, необхідно оперативно провести комплексний аналіз фінансового стану банку, що дозволить оцінити реальний ступінь загрози фінансовій безпеці банку, виявити основні проблемні питання та застосувати заходи щодо їх усунення.

Тому на другому етапі процесу дослідження стану фінансової безпеки розглянуто методичку спрощеного експрес-аналізу фінансового стану банку [2], який засновано на методі коефіцієнтів і включає чотири групи основних банківських показників (табл. 3).

Таблиця 3

Експрес-аналіз фінансового стану банку

№	Показники	Розрахунок	Вага показника	
			умови	бали
1. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ				
1.1	Рівень капіталізації банку, K11	<u>Регулятивний капітал</u> Норматив Н1	K11 < 1 1 ≤ K11 ≤ 5 K11 > 5	1 2 3
1.2	Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів, K12	<u>Регулятивний капітал</u> Сукупні активи	K12 < 0,09 K12 > 0,12 0,09 ≤ K12 ≤ 0,12	1 2 3
1.3	Коефіцієнт надійності, K13	<u>Власний капітал</u> Зобов'язання	K13 < 0,1 K13 > 0,15 0,1 ≤ K13 ≤ 0,15	1 2 3
1.4	Мультиплікатор акціонерного капіталу, K14	<u>Ділові активи</u> Статутний фонд	K14 > 15 K14 < 12 12 ≤ K14 ≤ 15	1 2 3
1.5	Коефіцієнт захищеності власного капіталу, K15	<u>Основні засоби</u> Власний капітал	K15 > 0,5 K15 < 0,3 0,3 ≤ K15 ≤ 0,5	1 2 3
1.6	Коефіцієнт знецінення активів банку, K16	<u>Резерви за активами банку</u> Сукупні активи	K16 > 0,2 0,1 ≤ K16 ≤ 0,2 K16 < 0,1	1 2 3
2. АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ БАНКУ				
2.1	Коефіцієнт активності залучення коштів юридичних і фізичних осіб, K21	<u>Кошти клієнтів</u> Зобов'язання	K21 < 0,65 K21 > 0,75 0,65 ≤ K21 ≤ 0,75	1 2 3
2.2	Коефіцієнт активності залучення коштів банків, K22	<u>Кошти банків</u> Зобов'язання	K22 > 0,3 K22 < 0,15 0,15 ≤ K22 ≤ 0,3	1 2 3
2.3	Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель, K23	<u>Кредитний портфель</u> Сукупні активи	K23 < 0,6 або > 0,8 0,7 < K23 ≤ 0,8 0,6 ≤ K23 ≤ 0,7	1 2 3
2.4	Коефіцієнт інвестицій у ЦП та спільну господарську діяльність, K24	<u>Інвестиційний портфель</u> Сукупні активи	K24 < 0,2 або > 0,4 0,3 < K24 ≤ 0,4 0,2 < K24 ≤ 0,3	1 2 3
3. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ				
3.1	Коефіцієнт високоліквідних активів, K31	<u>Високоліквідні активи</u> Ділові активи	K31 < 0,15 K31 > 0,2 0,15 ≤ K31 ≤ 0,2	1 2 3
3.2	Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку, K32	<u>Ділові активи</u> Зобов'язання	K32 < 1 K32 > 1,2 1 ≤ K32 ≤ 1,2	1 2 3
3.3	Коефіцієнт ліквідного співвідношення наданих кредитів і залучених депозитів, K33	<u>Кредитний портфель</u> Кошти клієнтів	K33 < 1,1 K33 > 1,5 1,1 ≤ K33 ≤ 1,5	1 2 3
3.4	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, K34	<u>Високоліквідні активи + ОЗ</u> Зобов'язання	K34 < 0,2 K34 > 0,3 0,2 ≤ K34 ≤ 0,3	1 2 3

Закінчення табл. 3

4. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ				
4.1	Загальний рівень прибутковості, K41	<u>Прибуток до оподаткування</u> Доходи банку	$K41 < 0,05$	1
			$0,05 \leq K41 < 0,1$	2
			$K41 \geq 0,1$	3
4.2	Окупність витрат доходами, K42	<u>Доходи банку</u> Витрати банку	$K42 \leq 1$	1
			$1 < K42 \leq 1,1$	2
			$K42 > 1,1$	3
4.3	Рентабельність капіталу, ROE	<u>Чистий прибуток</u> Власний капітал	$ROE < 0,1$	1
			$0,1 \leq ROE < 0,15$	2
			$ROE \geq 0,15$	3
4.4	Рентабельність активів, ROA	<u>Чистий прибуток</u> Сукупні активи	$ROA < 0,01$	1
			$0,01 \leq ROA < 0,02$	2
			$ROA \geq 0,02$	3
4.5	Чиста процентна маржа, ЧПМ	<u>Процентні (доходи – витрати)</u> Ділові активи	$ЧПМ < 0,05$	1
			$0,05 \leq ЧПМ \leq 0,07$	2
			$ЧПМ > 0,07$	3
4.6	Коефіцієнт резервування під знецінення активів і пасивів, K46	<u>Резерви під знецінення А і П</u> Витрати банку	$K46 \geq 0,3$	1
			$0,1 \leq K46 < 0,3$	2
			$K46 < 0,1$	3

Джерело: складено автором з використанням джерела [2].

Перший блок аналізу (фінансова стійкість банку) здійснюється з використанням нормативів капіталу, що контролюються НБУ, та інших показників, що базуються на аналізі співвідношень між різними групами активів, зобов'язань і власного капіталу. Визначені показники дозволяють відстежити дотримання нормативних вимог та оцінити «капітальну силу» банку щодо залучення ресурсів, формування активів, покриття ризиків та протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансовій безпеці.

Другий блок аналізу (ділова активність банку) дає можливість охарактеризувати спроможність банку залучати кошти та ефективно їх розміщувати. Перші два показники дозволяють розкрити можливості і спрямованість банку щодо залучення ресурсів, два інші показники свідчать про їх використання під час формування активів. Оскільки банки в основному працюють з чужими грошима, рівень ділової активності щодо залучення зовнішніх джерел фінансування їх діяльності має бути високим. З іншого боку, слід ураховувати, що надмірна ділова активність банку може погіршити фінансову стійкість банку та негативно вплинути на його фінансовий стан, особливо у разі високої залежності банку від ресурсів міжбанківського ринку.

Третій блок діагностики (ліквідність банку) дає можливість оцінити здатність банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, кредиторами, інвесторами, акціонерами та іншими контрагентами в аналізованих періодах.

Четвертий блок аналізу (ефективність діяльності банку) дає можливість зробити висновки про раціональність структури активів і пасивів банку та рівень їх знецінення. Найбільш суттєвими показниками, що характеризують професіоналізм і злагодженість у роботі менеджерів є показники рентабельності капіталу (ROE) та активів (ROA). Вони відображають рівень ефективності діяльності банку, його спроможність створювати прибуток, управляти ризиками та підтримувати фінансову безпеку на належному рівні.

Розраховані за кожним з чотирьох блоків аналізу сумарні фактичні бали дають можливість виявити основні проблеми та визначити поточний рівень фінансового стану банку ($20 \leq PFC \leq 60$), який далі буде використано для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової безпеки установи (РФББ).

Інтегральний показник розраховується на поточну дату (наприклад, на кінець місяця) з використанням результатів попередніх блоків анкетування і наведених нижче коригувальних коефіцієнтів, які посилюють або послаблюють фінансову безпеку установи:

$$PФББ = (PФC + CO33 + CO3B) \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot K_4,$$

де $PФC$ – рівень фінансового стану банку (бали); $CO33$ і $CO3B$ – оцінка захищеності банку від зовнішніх і внутрішніх загроз (бали); K_i – коригувальні коефіцієнти ($i=1, \dots, 4$), умови визначення яких наведено нижче (табл. 4).

Таблиця 4

Умови визначення коригувальних коефіцієнтів

Порівняльна характеристика з аналогічними показниками по БСУ	Коригувальний коефіцієнт		
	умови визначення	назва	значення
Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (K12) у порівнянні із середнім по БСУ	Значно вищий	K_1	1,05
	Близький до середнього		1,0
	Значно нижчий		0,95
Коефіцієнт знецінення активів (K16) у порівнянні із середнім по БСУ	Значно нижчий	K_2	1,05
	Близький до середнього		1,0
	Значно вищий		0,95
Коефіцієнт співвідношення кредитного портфеля до сукупних активів (K23) у порівнянні із середнім по БСУ	Значно нижчий	K_3	1,05
	Близький до середнього		1,0
	Значно вищий		0,95
Окупність витрат доходами (K42) у порівнянні із середньою по БСУ	Значно вища	K_4	1,05
	На рівні середньої		1,0
	Значно нижча		0,95

Джерело: складено автором з використанням джерела [2].

Якщо розраховане значення показника РФББ перевищує 80 балів, рівень фінансової безпеки банку є високим. Банк можна вважати надійним за всіма аспектами діяльності, він є стійким до змін, що відбуваються на ринку. Із впливом зовнішніх та внутрішніх загроз на банківську безпеку банк у змозі впоратись у поточній діяльності.

Коли значення показника РФББ знаходиться в інтервалі від 50 до 80 балів, рівень фінансової безпеки банку є достатнім. Залежно від того, до якої межі інтервалу РФББ є ближчим, менеджменту банку необхідно приймати відповідні рішення щодо усунення проблем та недопущення серйозного погіршення рівня фінансової безпеки банку (особливо коли РФББ наближується до 50 балів).

Рівень фінансової безпеки банку вважається низьким, якщо значення показника РФББ знаходиться в інтервалі від 20 до 50 балів. Банк має досить серйозні фінансові проблеми з імовірним їх поглибленням, якщо показник наближується до 20 балів. Керівництво та власники банку мають терміново вжити заходів щодо фінансового оздоровлення банку, можливо й нестандартних, для укріплення захисту від впливу загроз банківській безпеці.

Коли значення показника РФББ є нижчим 20 балів, рівень фінансової безпеки банку є критичним. Це найскладніша ситуація, яка свідчить про багато проблем у діяльності банку та про відсутність досконалої системи захисту від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. З високою ймовірністю така установа швидко стане неплатоспроможним банком, який буде ліквідовано.

Показник РФББ банку слід розраховувати постійно з відстеженням тенденцій зміни показника в різних часових інтервалах, що дасть можливість контролювати стан фінансової безпеки банку.

Висновки. Отже, в умовах загальносвітової фінансової нестабільності проблема виміру фінансової безпеки банку залишається актуальною, оскільки на сьогодні не існує єдиної методики оцінювання рівня цієї безпеки. Система захисту від загроз банку повинна бути ефективною і це може бути лише тоді, коли вчасно виділено основні проблеми, виявлено причини, що призвели до виникнення проблем, та оцінено їх масштаби для прийняття адекватних управлінських рішень.

Представлена методика діагностики поточного стану фінансової безпеки банку дозволяє за допомогою системи анкетування виявити ключові зовнішні та внутрішні загрози, що негативно впливають (або вплинуть) на діяльність банку. При цьому анкетний перелік зовнішніх та внутрішніх загроз, як критеріїв оцінювання рівня фінансової безпеки, може формуватись фахівцями-дослідниками самостійно залежно від поточних змін зовнішнього та внутрішнього середовищ банку.

Коли отриманий результат анкетування є низьким чи близьким до критичного значення, методика дозволяє в оперативному режимі оцінити фінансовий стан банку, відстежити зміни в ньому, виявити ознаки цих змін (особливо негативного характеру), і на ранніх стадіях вжити необхідні профілактичні заходи для захисту банку від виявлених або потенційно можливих небезпек.

Методикою оцінювання фінансового стану банку також можливо користуватись з будь-якою періодичністю, коригувати оцінні параметри та розподіляти інтервали їх значень з бажаним ступенем деталізації, доповнювати блоки аналізу новими показниками залежно від характеру загроз фінансовій безпеці банку та активності їх прояву.

Список використаних джерел

1. *Банківська безпека* : навч. посіб. / О. Д. Вовчак, Ю. О. Самура, В. А. Сидоренко, В. А. Вареник. – К. : Знання, 2013. – 237 с.
2. *Жарій Я. В.* Експрес-діагностика рівня фінансової безпеки комерційного банку / Я. В. Жарій, М. В. Дубина // Вісник Чернігівського державного технологічного університету : збірник. – Чернігів : ЧДТУ, 2012. – № 4(62). – С. 256–265.
3. *Жарій Я. В.* Ключові аспекти фінансової безпеки комерційного банку / Я. В. Жарій // Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Шкарлета С. М. ; М-во освіти і науки України ; Чернігів. нац. технол. ун-т. – Ніжин : ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2015. – С. 220–239.
4. *Зубок М. І.* Основи безпеки комерційної діяльності підприємств та банків : навчально-методичний посібник / М. І. Зубок. – К. : КНТЕУ, 2005. – 201 с.
5. *Офіційний сайт* Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
6. *Побережний С. Н.* Модели и методы обеспечения банковской безопасности : монографія / С. Н. Побережний, Б. А. Дадашев, А. Л. Пластун. – Суми : ГВУЗ «УАБД НБУ», 2010. – 239 с.
7. *Про банки і банківську діяльність* [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2121-14>.
8. *Про Національний банк України* [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
9. *Про порядок регулювання діяльності банків в Україні* : Інструкція НБУ від 28.08.2001 № 368 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
10. *Сороківська З.* До питання фінансової безпеки в умовах світової економічної кризи / З. Сороківська // Економічний аналіз. – 2011. – № 8 (1). – С. 404–408.
11. *Фінансова безпека підприємств і банківських установ* : монографія / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
12. *Хаб'юк О.* Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: Монографія / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОППО, Снятин: ПрутПринт, 2008. – 260 с.
13. *Хитрін О. І.* Фінансова безпека комерційних банків / О. І. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 118–124.
14. *International regulatory framework for banks (Basel III)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>.